

MOONTLIKE ANTWOORDE VIR:

**XITSONGA XA RIRIMI RO SUNGULA
NHLAWULO WA LE HENHLA
(Papila ra Vumbirhi)**

TIMAKISI: 100

KARHI: 3 wa tiawara

XIYENGE XA A

XIVUTISO XA 1

1.1 Mongo: (Ndzi langute)

Xi vulavula hi vanhu va rixaka rin'we kambe a va lavi no vonana, va vondzokelana wonge un'wana u antswa ku tlula un'wana. Ndzi langute, mutsari u ringeta ku komba leswaku loko a hi hanyisana kahle hi rivala hi swa misava hikuva ho va vendzi ntsena, hinkwerhu hi ta hundza swa misava swi sala emisaveni.

(10)

XIVUTISO XA 2

2.1 Gumba

2.1.1 Dyambu hinkwaro a wu ri ku rhendzelekeni

2.1.2 Ku copeta-nyana swi ndzi susa eka wena, ndzi nga ha ku voni.

2.1.3 Ku fambela ehenhla swi ku cinca na mahanyele u tiavona u antswa.

2.1.4 Loko vanhu va hela hi ku ku twela vusiwana hikuva u nga swi tivi leswi u swi endlaka.

2.1.5 Tana u ta hanya na vanhu van'wana vutomi bya tolo na tolweni.

(15)

KUMBE

2.2 Xikandza xa ndlala

2.2.1 Mongo:

Xi vulavula hi ku hlupheka loku tiseke hi tinyimpi ta misava. Leti vangeke leswaku vantima va hluphekela makumu. Vutomi a byi va khomelanga nchumu. Switshembiso leswi swi taka na vanhu a va ha swi tshembi hikuva ku hlupheka loko ku ya ku nyanya. Va mbala switlakati naswona ku dyiwa emataleni. Siku na siku ri ti khomele swa rona.

(10)

2.2.2 Laha ku cukumetiwaka mathyaka, va ya handza swakubya. (3)

2.2.3 Xikwembu (2)
[15]

KUMBE

2.3 "A ka ha ri na mutsonga"

Mutsari

Dyondzo a yi onhanga nchumu.

2.3.1 Vanhu loko se va dyondzekile va rivala ndhavuko a hi nandzu wa dyondzo.

Vatsonga vo landzelela milawu.

2.3.2 Xitsonga a xa ha ri xa khale, xa xichavo, xo titsongahata, xa nhlonipho.

Ku va munhu a file a ri karhi a hanya.

2.3.3 Ku sele swifaniso swa Vatsonga hikuva va hanya swa vona, a ka ha landzeleriwi nchumu xa Xitsonga.

[15]

KUMBE

2.4 "Muhlwa"

2.4.1 Wu herisile vukosi lebyi byi lweriwaka hikuva vanhu va hela, ku pfumala vafumi. / hambi byi ri vuhosi bya tsandzeka ku herisa ndzingo lowu. (3)

2.4.2 Vanhu va hundzuke swiharhi mbilu ya vunene a ya ha ri kona. (3)

2.4.3 Vanhu a va ha ehleketi / leswi endliwaka a swa ha tivikani. (3)

2.4.4 Mindyangu yi pfumala vahlayisi hikuva va hundzile emisaveni / van'wana va tshikile mindyangu hikokwalaho ka ntungu lowu. (3)

2.4.5 Vanhu va rixaka rin'we va ta hetelela hi ku dlayana hi xivona. (3)
[15]

XIYENGE XA B

NTLANGU:

3.1

- I Matixisa, a byela Gamba hikuva a n'wi tshembise kotara ya rifumo ra Xixurhana.
- Matixisa a kombele Gamba leswaku a dlaya nuna wa yena loko a hetile u ta n'wi hakela.
- Gamba a lava ku twisisa leswaku mali leyi u ta yi kumisa ku yini; naswona mali muni.
- Gamba u lave ku tiva leswaku hikokwalaho ka yini a fanele ku susa Xixurhana.
- Matixisa u te u na torha ro vutla rifumo ra nuna.
- Torha rero ri nga susiwa ntsena hi ngati ya yena.
- Hi xona xikongomelo xa yena hi ku komisa.
- Vanhu lava vambirhi a va nga tshembani.
- Hi swona leswi vangeke mbulavulo wo tani.
- Gamba u hetisela kungu hi ku balesela Xixurhana emombyeni laha a nga n'wi byela ku khongela hi xihatla.
- Mali a va yi kumanga havambirhi hikuva Matixisa u averiwe rirhandzu ntsena.
- Marito lama a ma vula hi tatana Khosa wa le bangi ya First National; kutani swi n'wi titivatile.
- Gamba u lo hakeriwa madzanambirhi ya tirhandi ntsena.

Any 10 points (10x3)= (30)

KUMBE

3.2.1

- Matixisa u rhandza nyuku wa van'wana/u ni makwanga
- U na mbilu yo biha
- U tiehleketela a ri yexe.

(6)

3.2.2

- A va n'wi vona a hanya emafurheni.
- A tekekile.
- A pfumala maxangu, a ri munhu loyi a tshama a tsakile.
- Hinkwaswo leswi wansati a swi navelaka evuton'wini a ri na swona.
- A rhandziwa hi nuna wa yena.

(5)

3.2.3

- Wa rirhandzu
- Wo hanyela vanhu van'wana
- Wa tintswalo
- Wo tirha swinene

(4)

3.2.4

- Makwanga a ya hakeri
- Hanya hi swa nyuku wa wena.

(2)

3.2.5

- vavasati a va rhandzi wanuna kambe mali ya yena.
- Ku languteka na rirhandzu a swa ha ri kona.
- Loko u ri na mali u hinkwaswo eka vavasati

(5)

3.2.6

- Matixisa u ta kuma rirhandzu
- Saleleni u ta kuma kotara loko a ri na malembe ya makumbirhi – ntlhanu.

(4)

3.2.7 A va ri vanghana

(2)

3.2.8 Khumbhuza

(2)

[30]

XIYENGE XA C

Hungu – tsalwa

4.1

- Ntsendzeleki na Nkothasi va hlanganisiwe hi Hlamalani loyi a nga pfuna Ntsendzeleki endleleni.
- Nkothasi a tirha enkomponi kutani a twalerile hi mulungu loyi a lava mutirhi
- U byerile Ntsendzeleki va hlanganile kutani u n'wi thorile
- Mulungu loyi a kariha swinene, A twanana na munhu wo tshembeka, a tlhela a tirha.
- U n'wi byerile ku basisa yindlu, ku sweka, ku hlantswa no olola swiambalo, na ku hlayisa mbyana.
- U byeriwile leswaku u ta fihlula xikan'we no lalela na vandyangu.

- Siku rin'wana u wele hi khombo, a nga swi vonanga leswaku mbyana yi ye exitarateni kutani yi tlumbe hi movha.
- Ngwenya – nkelenge a hlundzukile swinene hikuva mbyana ya yena a yi ri hinkwaswo eka yena.
- Manana Nkothasi a va n'wi dyondzisa hi ta vutomi leswaku minkarhi hinkwayo u fanele ku ehleketa hi n'wana wa wena.
- Mulungu u n'wi hlongorile kutani a pfumala byetlelo u boheke ku rhurha, u pfune hi Nkothasi na Hlamalani.

Any 10 points (10x3)= **[30]**

KUMBE

- 4.2.1 I Ntsendzeleki. (2)
- 4.2.2 A kume papila leri endzhaku ko n'wi tsalela papila a kombela vito ra n'wana. Leswi swi n'wi kombe xihundla xa Fumani. (4)
- 4.2.3 Na ndzisana ya yena Ntsakisi xikan'we na manana wa yena. (4)
- 4.2.4
Ntsendzeleki	Beauty
- A tshike eka ntangha kaye. - U fike endzhaku ka rirhandzu leri/a a ri xigangu xintshwa	- A dyondzela vudokodela - va rhandzana khale/xigangu xa khale.
- (8)
- 4.2.5 Hanyeleni (2)
- 4.2.6 U lava ku rhandzana na yena. (2)
- 4.2.7 Hikuva a nga ta swi kota ku tirha na yena, mulungu na yena a vurile leswaku u fanele ku n'wi lavela wo n'wi hlayisa. (3)
- 4.2.8
- Ina
 - U tile a ta va vhakela no pfuxela
 - Kutani u va byerile leswi humeleleke leswaku Fumani u n'wi rhumele papila ra Beauty laha a hlamusela leswi a n'wi rhandzisa xiswona.
 - Loko a vuya hi le xikolweni u fikile a lorha Beauty swi n'wi khunguvanyisile kutani a longa n'wana wa yena a famba.
 - Va ka Baloyi na vona a va nga switivi leswaku u kwihi, hahani na manana wa yena a va twa ku vava kambe ku hava lexi va nga xi endlaka.

(5)
[30]